

БЕЛАРУСКАЯ КРЫНІЦА | BIEŁARUSKAJA KRYNICA

Palityčnaja, hramadzkaaja i literaturnaja hazeta.

Adres Redakcyi i Administracyi:
WILNIA, ZAWALNAJA 1-1 (Wilno, Zawalna 1-1).
Redakcyja adžytniena ad 9 hadz. ran. da 4-aj uwieč.

HAZETA WYCHODZIĆ RAZ U TYDZIEŃ.

„Bieł. KRYNICA“ kaštuje na hod—4 zał., na paŭhoda — 2 zał., na 3 miesiacy—1 zał. Zahranicu ŭdwoja deražej.
Ceny abwiestak pawodle ŭmowy.

Беларусаў не заўважылі.

(Увагі на беражэном нумару савецкага і літоўскага „Wiadomości Literackich“)

У Варшаве выходзіць часопіс пад назовам „Wiadomości Literackie“. Часопіс гэта, насупроць свайго назову, друкуе ня толькі рэчы, што датычаць літаратуры, але часта і тое, што з літаратурай ня мае нічога супольнага. На бачынах „Wiad. Lit.“ можна спаткаць усё, што цікавае і моднае для сучаснага чалавека.

Паўне-ж, савецкія пачынаньні, ня толькі ў галіне гаспадаркі, але і ў галіне культуры духовай, адносяцца так-жа да спраў жывых і цікавых. Вось-жа „Wiad. Lit.“ справам гэтым ня толькі часта ўдзяляюць многа месца ў форме розных артыкулаў, але яны справам савецкай культуры пасьвяцілі цэлы нумар з дня 29. X 33.

Бяручы ў рукі гэты савецкі нумар „Wiad. Lit.“ думалася нам, што знайдзем у ім хоць нешта і аб савецкай культуры беларускай. Тымчасам дарэмна! На 24 бачынах вялікага яго фармату аб беларускай культуры знайшлі мы толькі з некалькі слоў запемку, што існуе ў Саветах першы дзяржаўны беларускі тэатр. Апрача гэтага можна там яшчэ спаткаць некалькі ўваг аб тым, што ў тых-жа Саветах дужа памысна разьвіваецца нацыянальная культура розных нерасейскіх народаў. І ўсё.

У такіх адносінах Саветаў да знаёмленьня сьвету, хоць-бы і з сваёй савецка-беларускай культурай, няма нічога дзіўнага. Гэткія адносіны Саветаў да беларускіх спраў проста выпякаюць з самага палажэньня Беларусі ў Саветах, дзе яна зьяўляецца звычайнай маскоўскай колёніяй.

Пры гэтай нагодзе прыпамінаецца нам зьезд гісторыкаў летась у Варшаве, на якім казённым прадстаўнік беларускай навукі з Менску, замест беларускай тэмы, хоць-бы ўра-комуністычнай, байў нейкую чапуху аб тым, як расейскія царскія жандары не ў далёкай мінуўшчыне прасьледавалі. Польшчу. На гэтую тэму загаварыў ён затым, што тады ўжо ішло маскоўска-польскае палітычнае шушуканьне і на аўтар яго ў ахвяры была зложена так-жа і беларуская навука.

Пасьля тых-ж „Wiad. Lit.“, здаецца ў „kronice tygodniowej“ А. Слонімскага, аткрыта сьмяяліся і з «беларускага вучонага» і з «беларускай навукі».

Дык ня дзіўміся з адносінаў Масквы да беларускіх спраў, а

толькі падчоркваем іх, каб беларускі народ ведаў, што Масква так апякуецца Беларусіяй, што сароміцца нават ейнага імені.

Але «Wiadomości Literackich» паявіўся яшчэ адзін нумар (з 25. III. 34.), пасьвячаны культуры літоўскай, на які мы так-жа мусім звярнуць нашу ўвагу. У гэтым нумары для беларусаў найбольш цікавы артыкул праф. Ст. Салкаўскіс'а пад назовам «Na pograniczu dwóch światów». Аўтар гэтага артыкулу, у агульных славах выражаючы філэзофію гісторыі і культуры літоўскага народу, датыкаючы супольнай літоўска-беларускай гісторыі, беларусаў і іх культуры ня толькі ня бачыць, але, як выглядае із зьместу артыкулу, уважае іх за адно з Расейяў.

Так напр. чытаем у гэтым артыкуле, што літоўскі народ у XIII ст. стварыў незалежную дзяржаву ад Балтыку да Чорнага мора, «дзяржаву паганскую (падч. рэд.), якая была пасрэднякам між Усходам і Захадам». З гэтага выходзіць, што ў гэнай літоўскай дзяржаве ў XIII ст. жылі самыя яшчэ ня хрышчаныя літоўцы. Тымчасам і школьнікам сяньня ведама, што вялізарная большасьць тады ў гэнай дзяржаве—гэта былі беларусы з украінцамі і да таго — адны і другія хрысьціяне.

Далей той-жа аўтор піша, што ў XVI ст. літоўскі народ стварыў кодэкс праў, якога-бы маглі пазайздросьціць яму многія народы, не ўспамінаючы нічога ані аб беларускай мове, у якой гэны кодэкс быў пісаны, ані агулам аб ролі беларускага народу ў культуры літоўска-беларускай дзяржавы.

Узноў-жа ў іншым месцы артыкулу праф. Салкаўскіс'а спатыкаем думку, што калі ў XIX ст. прышло адраджэньне літоўскага народу пасля яго занепаду, дык народ гэты пачаў тварыць уласную цывілізацыю, у якой элемэнтны цывілізацыі Усходу і Заходу мелі спаткацца ў роўнавазе сынтэзы. Вось-жа і тут аўтар гэтак піша хіба толькі затым, што беларусаў і пры тым праваслаўных уважае за літоўцаў, бо якім-жа спосабам літоўцы спрад-веку каталікі-лаціннікі могуць тварыць сваю «народную цывілізацыю», якая была-б сынтэзай Усходу і Заходу. Гэткай сынтэзы шукае сяньня маладая культура беларуская і белару-

З dziejności Biełaruskaha Instytutu Haspadarki i Kultury.

W. Rasła, Wialejskaha paw. Dnia 11 sakawika 1934 hodu adbyłsia nadzwyczajny schod siabroŭ Raślanskaha Hurtki B.I.H. i Kultury z nastupnym paradkam dnia:

1. Pierawybary Uradu Hurtki, bo świerdżana, što sekretar, wybrany na Ahulnym schodzie dnia 21. I. 34 hodu Janka Błażka jość niazdolny da pracy na kulturnaj niwie, a nawet jość škodny.

Urad Hurtki wybrany ŭ takim składzie:

1) Staršynia Michał Jarmak z Salca.
2) Sekretar— Izydar Śušcieki z Raśla.
3) Skarbnik — Janka Rydziel z Raśla.

U zastupniki siabraŭ uradu:
1) Michał Sewiarenka, 2) Piotra Wiedzień, syn Piotry, abodwa z Raśla. Zahadčyk Bibl.-čytni im. ks. W. Hadleŭskaha Izydar Śušcicki.

II. Plan pracy na 1934 hod:
1) ładzić predstaŭleńni na prawincy i doma pawodle mahčymaści,
2) pašyrać bieł. drukawanoje słowa,
3) pawialičyć bibl. čytni pawodle mahčymaści,

5) zyskać hadawyja składki. Atrymoŭwajem 6 ekz. „B. Krynicy“, 2— „Chr. Dumki“ i „Ślach Moładzi“, majem u bibl. 190 kniżak, majem 31 siabru, ŭstupili dwa nowyja Anton Śušcicki z Dubatowak i Marja Pracuta z Raśla.

W. Charki, Postaŭskaha paw. Dnia 18. II h. h. adbyłsia ahulnaje sabrańnie Hurtki Biełaruskaha Instytutu Haspadarki i Kultury ŭ wloscy Charki Postaŭskaha pawietu z takim paradkam dnia:

1) Sprawazdača Uradu Hurtki z swajej dziejności.
2) Wybary nowaha Uradu Hurtki.
3) Biahučyja sprawy.

Ahulnaje sabrańnie Hurtki postanawiła:
1) pryniać da wiadama sprawazdaču Uradu i wyrazić jamu padziaku.

2) U nowy Urad wybrany takija asoby: staršynia — Jakim Krasoŭski, sekretar — Ściapan Kiejzik i skarbnik — Julian Łapačonak.

Kandydatami wybrany ŭ Urad: Wiktar Kazarowiec i Zenon Kazarowiec.

3) Daručyli zahadywać biblioteka-ju hurtka Wiktaru Kazarowiču.

4) U biahučych sprawach była abhaworana sprawa pašyreńnia hazet i kniżek siarod akaličnych wiosak i žycharoŭ.

5) Daručyć hr. J. Krasoŭskamu pamahčy sarhanizawać hurtok u ču-żych miastowach.

6) Pastanoŭlena žwiarnucca u Centralu Instytutu z prošbaj ab wysyłcy u hurtok roznych hadawikoŭ z časopislaŭ i pa mahčymaści kniżak.

7) Pastanoŭlena usim siabram enerhična pracawać i kanlečna jak najpilniej aplačawać siabroŭskija składki.

8) Świerdżana: što pieraškodaj ŭ pracy hurtka była adsutnaść materjalnych srodkaŭ i ciažkaje materjalna-je palažeńnie siabroŭ.

U swajej sprawazdačy Urad hurtka wyjaśnił, što: biblioteka hurtka naličwaje 75 kniżak tolki biełaruskich i systematyczna atrymoŭwaje 15 numaroŭ „Bieł. Krynicy“ i 5 „Ślachu Moładzi“. U pračiahu hodu adbyłsia dwa referaty na temu historyčnuju i ab metach i zadačach Instytutu. Abodwa referaty byli pračytany ŭ pamieškañni Hurtki. Pieršy referat čytaŭ J. Krasoŭski na temu „Biełarus i Biełarusy“ dnia 19 lutaha 1933 hoda. Druh referat na temu „Mety i zadani Bieł. Instytutu Hasp. i Kultury“ — student J. Malecki dnia 8 studzienia 1934 h.

Грамадзяне! Закладайце Гурткі Беларускага Інстытуту Гаспадаркі і Культуры!

сы-каталікі і праваслаўныя — жывучыя на самым рубяжы Усходу і Заходу, на наш пагляд, сапраўды пакліканы гісторыяй да гэнай усходня-заходняй сынтэзы.

Урэшце аўтор гэны піша рэчы яшчэ горшыя. Чытаем у канцы яго артыкулу, што калі літоўцы выступілі на арэну гісторыі, дык расейцы (падч. рэд.) верхаводзілі сярод славянаў усходніх, а палякі сярод заходніх і, што «літоўцы злучыліся сьцісьлейшымі вузламі сьпяраша з расейцамі (падч. рэд.), а пазьней з палякамі» і што «разрост першапачатнай літоўскай дзяржавы паддаў асьве-чанае грамадзянства пад уплыў цывілізацыі расейскай, пазычанай крыху раней ад грэцкага усходу».

Ясна, што аўтор гэны тут беларусаў і украінцаў уважае за расейцаў і культуру іх за расейскую. Бо-ж трэба ведаць, што тыя землі, з якіх паўстала Расея і расейскі народ да кан-

ца XV ст. (1480) былі пад ня воляй татарскай і аб расейскай цывілізацыі яшчэ і мовы не магло быць. Цывілізацыя гэта сапраўды пачала расьпі толькі ад XVII—XVIII ст., калі і літоўцы і беларусы з пад Польшчы адышлі ўрэшце пад Расею і тады толькі спаткаліся з сапраўды расейскай цывілізацыяй.

Сусім інакш абышоўся з беларусамі ў тым-жа літоўскім нумары «Wiad. Lit.» Пр. Скарджюс, які ў сваім артыкуле «Litewski język literacki» не сароміцца падкрэсьліць, што ў пісьменстве старадаўняй літоўскай дзяржавы была ўжывана мова беларуская. Шкада, што праф. Ст. Салкаўскіс не пра-чытаў артыкулу свайго калегі. Калі б гэта зрабіў, дык можа не напісаў-бы столькі нябыліцы.

І савецкі нумар «Wiad. Lit.» і літоўскі лішні раз прыпамінаюць нам беларусам, як вялікую ўвагу павінны мы звярнуць на тое, каб належна зна-ёміць з сабой сьвет.

А Д О З В А

Беларускага Інстытуту Гаспадаркі і Культуры.

БЕЛАРУСЫ!

Збуджаны да новага жыцця Беларускі народ пачаў будаваць для сябе лепшую будучыню. Думка народна-палітычнага адраджэння глыбока ўскапынула народныя масы і паклікала старэйшае і маладзейшае грамадзянства, сялян, работнікаў і інтэлігенцыю да згоднай працы над будаўніцтвам свайго Вялікага Народнага Дому — свайго Бацькаўшчыны.

Але як у кожнай будове патрэбен фундамент, бо бяз фундаменту будова ня мае моцы і трывалкасці, то таксама патрэбен фундамент пры будове Беларусі.

Фундамантам, на каторым апіраецца існаванне кожнага народу, ёсць ягонае гаспадарчае і культурнае жыццё. А трэба сцвявердзіць, што ў гаспадарчым і культурным жыцці Беларускі народ адстаў ад другіх народаў. Прычынай гэтага адсталасці ёсць ня толькі варожыя адносіны нашых дужэйшых суседзяў, якія, доўга трымаючы наш народ пад сваёй уладай, ня дбалі аб яго гаспадарчым і культурным развіцці, але так жа і сам народ Беларускі дагэтуль дружна ня рупіўся аб палепшанні свайго палажэння. Народ наш, пакіненны даўней праз сваё баярства, а цяпер праз большую часць свае інтэлігенцыі, якая пайшла на службу да чужых, ня ведаў і не разумеў патрэбы свайго гаспадарчага і культурнага жыцця.

Але знайшліся людзі, якія не адчураліся свайго народу і пачалі працу над адраджэннем сваёй Бацькаўшчыны. Праца гэта цяжкая ўжо некалькі дзесяткаў гадоў і дала вялікія плоды. Цяпер ужо ўсюды па нашым краі відаць вялікае ўсведамленне і ахвоту да працы. Не хватае яшчэ адной рэчы: дружнай арганізацыі.

Закладаць фундамент і будаваць Вялікі Дом людзі пааднаму і ў россып ня могуць, тут патрэбна сільная арганізацыя, бо без арганізацыі ня творацца вялікія рэчы. Нават многамільённая маса, сьведомая і ахвочая да працы, але незарганізаваная, не патрапіць нічога зрабіць для агульнага добра.

У арганізацыі сіла. Праз арганізацыю ўсе народы будавалі сваё гаспадарчае і культурнае жыццё.

Беларусы! Каб падняць гаспадарчае і культурнае жыццё нашага народу і нам патрэбна арганізацыя.

Такою арганізацыяй ёсць Беларускі Інстытут Гаспадаркі і Культуры.

Інстытут, ад самага пачатку свайго існавання (ад 1926 году), ішоў у народныя масы, закладаючы гурткі і гэтак пашыраючы ў народзе думку аб патрэбе гаспадарчага і культурнага адраджэння. Але гэтага мала. Трэба ня толькі пашыраць думкі аб патрэбе адраджэння, але трэба тварыць гэтае адраджэнне, трэба залажыць навуковы цэнтр, дзе-б можна было распрацоўваць ідэалёгічныя асновы гаспадарчага і культурнага адраджэння Краю.

І такі навуковы цэнтр стварыўся. Дня 18 сакавіка г. году, на агульным Сходзе Рады Беларускага Інстытуту Гаспадаркі і Культуры, былі пакліканы да жыцця чатыры навуковыя сэкцыі, у якіх мае сканцэнтравана навуковая праца над гаспадарчым і культурным адраджэннем Беларусі. Запіска ў сэкцыю і працаваць у ёй можа кожны, хто жадае гаспадарчага і культурнага развіцця Беларусі.

Дык заклікаем усіх, хто хоча працаваць на ніве эканомікі, статыстыкі, этнографіі, архэалёгіі, гісторыі, соцыялёгіі, літаратуры і мастацтва... запісвацца ў адпаведныя сэкцыі. Запіска можа асобна ня толькі з Вільні, але і з правінцыі.

Сябры з правінцыі будзь памагаць у працах сэкцыяў, збіраючы патрэбныя статыстычныя, этнографічныя, архэалёгічныя і іншыя матэрыялы. Апроч гэтага сябры з правінцыі могуць памагаць у працы Інстытуту, збіраючы творы матэрыяльнай і духовай культуры народу, як: старадаўнія вопраткі, паясы, тканіны, песні, казкі, прыказкі і г. п., апроч гэтага вышукваючы старыя кнігі, рукапісы, пісьмы выдатнейшых асоб і пісьменьнікаў, гадавікі і аддзельныя нумары старых і мала ведамых беларускіх газет, старадаўнія дакументы і ўсё, што датычыць нашага Краю. Знайшоўшы ў сваёй акрузе нешта вартаснае, трэба паведаміць аб гэтым Інстытуту. Усе

В'еларускага культурна-прашвітнага праца ў Незалежнай Літвіе.

Паводле вестак заграначнай прэсы падаям ніжэй агляд беларускага культурна-прашвітнага працы ў незалежнай Літвіе за апошнія паўгоддзе і першае 1934 г.

У Коўніе.

— 29 ліпеня 1933 г. адбыўся ў летнім ковіенскім театры беларускі спектакль; адыхрана кедыяя *„Pan Minister“*. Прадстаўленні ладзіла *„Biel. Kult. Praśw. Tawarystwa“*.

— 16 в'ерасня 1933 г. у памяшч. „Bielaruskaj Chatki“ на ўрачыста адкрыцця зімовага сезону *„Biel. Narodn. Teatru“* была паўторана кедыяя „Pan Minister“. Пасля прадстаўлення былі выступленні народнага танца „Lawonicha“.

— 7 кастрычніка 1933 г. *„Biel. Kult. Praśw. T-wa“* ў памяшч. „Bielaruskaj Chatki“ ладзіла беларускае прадстаўленне; адыхрана кедыяя „Lekary i leki“ *„Harotnaha“*. Не абышлася бiez „Lawonicha“, *„jakaia zachopliwala litoŭskuju moładz“*.

— Пад сціхам *„Bielaruskali-toŭska-ukrainskaha abjednannia“*. 4 лістапада 1933 г. першы раз у Коўніе ў памяшч. „Biel. Chatki“ адбыўся беларуска-ўкраінскі вечабал. *„Bielarusy“* прадставілі на сцені кедыю „Hurto“, а ўкраінцы оперетку „Buwalsčyna“. Прадстаўленні закончана декламацияй беларускіх і ўкраінскіх в'ершаў. Пасля прадстаўлення ахвотна танцавалі беларускую „Lawonichu“ і ўкраінскага „Hapaka“. Над сценай красаваліся ў пакрыжаванні літоўскі, беларускі і ўкраінскі сціхі, якія многае казалі гадзішнікам аб будучыні *„henych sajuznich troch narodaŭ“*.

— 11 лістапада 1933 г. у памяшч. „Biel. Chatki“ адбыўся бел. прадстаўленне. Адыхрана мелодрама *„Fr. Alachnowiča“* „Na wioscy“.

— 2 снежня 1933 г. у памяшч. „Biel. Chatki“ адбыўся канцэрт *„Biel. Chatki“* адбыўся канцэрт *„Biel. Chatki“*

ларуска-ўкраінскай пісні: solo, дуэтам і хорам, а так жа і на інструментах, асабліва на бандуры.

— 26 снежня 1933 г. адбыўся спектакль для дзіцяц. Адыхрана сцена *„A. Haruna“* „Chłopcyk u lesie“.

— 3 лута 1934 г. у памяшч. „Biel. Chatki“ *„Biel. Kult. Praśw. T-wa“* ладзіла беларускае прадстаўленне; адыхрана драма *„K. Bujło“* „Siahonlaŭnija i daŭniejšija“ і пераłożanaja на бел. мову кедыя „Swataŭnie“ *„Cechawa“*.

— *„Światkawaŭnie abwieščannia niezaležnaści Bielarusi“*. 25 сакавіка с. г. беларускае храмдзянства ў Коўніе *„światkawaŭnia“* ўрачыста ладзіла ўдодкі абв'ешчання незалежнасці Беларусі і 70 уя ўдодкі смерці *„K. Kalinoŭskaha“*. У памяшч. „Biel. Chatki“ адбыўся ўрачыста *„akademija“*, на *„jakoju hram. A. Matač.“* прачытаў рэферат на *„temu „K. Kalinoŭski i niezaležnaść Bielarusi.““* Пасля рэферату адбыўся канцэрт беларускай пісні.

На wioscy.

— 10 ліпеня 1933 г. на чалі *„Trockaha wokruhu zarejestrawaŭ“* новы аддзел *„Biel. Kult. Praśw. T-wa“* у *„Jeŭi“*.

— 10 в'ерасня 1933 г. *„Jeŭjeŭski addziel B. K. P.“* *„T-wa“* ладзіла беларускае прадстаўленне; адыхрана кедыя *„Fr. Alachnowiča“* „Pan Minister“. Народу было многа і ўсе *„wielmi byli zdawoleny prajawaj biel. kult.-praśw. ruchu“*. *„Cutny byli slowy „Dziakuj Bohu, — i my jak ludzi.““*

— 10 лута 1934 г. *„Jeŭjeŭski addziel B.K.P.T.“* ладзіла друхі спектакль. *„Stawili kamedyi „Zbiantezany Saŭka“ і „Konski Patret“*. Народу так жа было многа, з энтузіязмам *„witali bielaruskuju scenu“*.

— У *„w. Łunkiški, Trockaha paw. apreŭnim časam adčyniŭsia nowy hurtok Biel. Kult. Praśw. T-wa“*. *„Staršynioj hetaha hurtka wybrany W. Wus.“*

прысланыя рэчы будзь пераховывацца ў музэі Беларускага Інстытуту Гаспадаркі і Культуры, а прысланыя кнігі — у бібліятэцы Інстытуту.

Дык, Беларусы, да працы! Кожны беларус, бяз розніцы сваіх палітычных і грамадзкіх пражананняў, няхай стане ў рады Інстытуту і працуе паводле сваёй магчымасці ў сэкцыях, аддзелах і гуртках. Усе разам будзем закладаць фундамент пад будову Вялікага Беларускага Народнага Дому! Усе да працы на гаспадарчай і культурнай ніве.

Цэнтральны Урад Беларускага Інстытуту Гаспадаркі і Культуры.

(—) *Кс. В. Гадлеўскі* (—) *В. Ваідановіч* (—) *Др. Б. Грабінскі*
старшыня віцэ-старшыня віцэ-старшыня

(—) *Інж. А. Клімовіч* (—) *А. Стэновіч*
скарбнік скарбнік

(—) *М. Шкялёнак* (—) *Ст. Станкевіч*
сябра Ураду сябра Ураду

Вільня, 10 красавіка 1934 году.

3 беларускага палітычнага жыцця ў Менску у 1917-18 г.

(Рэфэрат *Кс. В. Гадлеўскага* прачытаны на *Надз Агульным Сходзе Беларускага Нацыянальнага Камітэту ў Вільні 16-тыя ўдодкі Абвешчання Незалежнасці Беларусі дня 25 сакавіка 1934 году*).

(Працяг, гл. „Бел. Крыніца“ № 16).

II. „Абліскамзап“ і разгон Усебеларускага Кангрэсу.

Пераходзячы да апісання ролі „Абліскамзапу“ у разгоне Усебеларускага Кангрэсу, трэба прадусім паставіць пытанне, а што такое „Абліскамзап“?

„Абліскамзап“ — гэта скарочаны тэрмін на азначэнне расейскага назову „Областной Исполнительный Комитет Западной Области“. Паўстаў ён у лістападзе 1917 году, ужо пасля *„большавіцкай кастрычнікавай рэвалюцыі“* і меў рэпрэзентаваць *„большавіцкую ўладу“* на абшарах Беларусі, або як *„большавікі“* тады называлі, *„Заходняй вобласці“*. Да гэтага часу цэнтрам *„большавіцкай акцыі ў Менску“* быў *„Менскі Гарадскі Савет“*, які пасля выбараў у верасні 1917 году мае ўжо *„большавіцкую большасць“*.

Дня 25 кастрычніка была атрымана *„Менскім саветам радыя-тэлеграма № 1 з Петра-“*

граду ад *„большавіцкага Ваенна-Рэвалюцыйнага Камітэту“*, у *„караму“* было сказана, што *„пераварот ужо адбыўся і загадана ня пускаць з фронту ў Петраград ненадзейных вайсковых часцей“*. Прэзідыюм *„Менскага Савету“* выдае ад сябе *„прыказ № 1 да насельніцтва Менска і ваколіц“*, што ўлада ў Менску пераходзіць ў рукі *„Савету Рабочых і Салдацкіх Дэпутатаў“* і прапануе прыступіць на мясцах да арганізацыі *„часовай рэвалюцыйнай улады“*. З вызваляльных з турмаў палітычных арыштаваных салдатаў быў зарганізаваны *„1-шы большавіцкі полк імяні Менскага Савету“* (пры *„помачы“* якога потым *„большавікі“* разганялі *„Усебеларускі Кангрэс“*).

Дня 26 кастрычніка, каб пашырыць уладу на ўсю Беларусь, *„Менскі савет“* утварыў *„Ваенна-Рэвалюцыйны Камітэт Заходняй Обласці“*, на чале *„карага“* стаў *„Мяснікоў“*. Але апроч гэтага камітэту ў Менску быў яшчэ *„Франтові Камітэт Зах. Фронту“*, *„выбраны“* яшчэ за *„часоў“* *„кераншчыны“* і ён пачаў *„контракцыю“*, *„сцягваючы ў Менск вайсковыя часткі“*. Тагды на падмогу *„большавіцкаму Ваенна-Рэвал. Камітэту ў Менску“* прыбыў *„уночы з 1 на 2 лістапада“* *„браныя“* *„цягнікі“*, які ўльтыматываў *„зажадаў ад Франтовага Камітэту і Беларускай Вайскавай Рады“* *„здачы гораду“*. Дзеля *„нястачы вайсковых сіл“* трэба было *„здацца і Ваенрэўком“*. *„бярэ ў свае рукі ўладу ў Менску“*.

Пасля гэтага ў днях 19-20 лістапада *„большавікі“* арганізуюць у Менску тры свае зьезды: 1) *„Абласны Зьезд саветаў рабочых і салдацкіх дэпутатаў“*, 2) *„Зьезд сялянскіх дэпутатаў“* і 3) *„Зьезд Заходняга Фронту“*. Як *„рэзультат“* гэтых

зездаў і быў створаны *„Выканаўчы Камітэт Саветаў рабочых, салдацкіх дэпутатаў Заходняй Вобласці і Фронту“* або так зв. „Абліскамзап“. Складаўся ён не з мясцовых людзей, а з прышлых, якія яўна выступілі проціў беларускага руху. На чале *„Абліскамзапу“* стаў *„Ландэр (латыш)“*. Гэтыж *„Абліскамзап“* і разганяў *„Усебеларускі Кангрэс“* *„уначы з дн. 17 на 18 сьнежня“* (па *„старому стылю“*) 1917 году.

Аб самым разгоне зьезду ў „Вольнай Беларусі“ (№ 36, 1917 г.) чытаем так:

„Каля 3 гадзіны ўначы Рада зьезду скончыла *„апрацоўваць рэзалюцыю“*. Старшыня пачаў яе чытаць перад усім зьездам. У гэты момэнт падыйшлі да стала *„прэзідыюму“* два салдаты і назваўшы сябе, першы — *„камисарам „Западнай обласці““*, а другі — *„начальнікам менскага гарнізону“*, казалі, што прышлі *„арыштаваць прэзідыюм і разганяць зьезд“*.

Тагды, пры іх жа, старшыня зьезду агаласіў першы пункт рэзалюцыі, дзе Беларусь абвешчаецца *„Рэспублікай“*. Бадай што ўвесь зьезд аднастайна зацвявердзіў гэты пункт.¹⁾

1) Першы пункт рэзалюцыі, за каторы *„большавікі“* разганялі Кангрэс, быў такога зьместу: „Замацоўваючы свае правы на самаазначэнне, абвешчае расейскай рэвалюцыяй, і прыймаючы рэспубліканскі дэмакратычны строй на абшарах Беларускай зямлі, для паратунку роднага краю і для забяспечання яго ад разьдзелу і адлучэння ад Расейскай Дэмакратычнай Фэдэратыўнай Рэспублікі, першы Усебеларускі Зьезд ухваляе: безаглядна ўтварыць са свайго складу орган *„краёвай улады ў асобе Усебеларускага Савету сялянскіх, салдацкіх і рабочых дэпутатаў“*, які часова становіцца на чале *„кіра-“*

4) Старшыня камісараў „Аблiскамзапу,” Ляндэр, у сваёй тэлеграме ў цэнтр глумачыць лiквiдацыю зьезду тым, што зьезд абвесьціў у краі новую ўладу, адкiнуўшы абраны зьездам Саветаў Абласны Вык. Камiтэт Заходняй вобласці ў фронту, або iнакш кажучы, адкiнуўшы гэты самы „Аблiскамзап.” (гл. зборнік “Беларусь” стр. 199). А камiсар Рэзаўскі быў перад тым загадкачыкам асьвёты пры Менскім гарадзкім савеце: калі да яго звярнуліся беларусы з жадааннем выданьня беларускіх школьных падручнікаў, ён адказаў, што нiякіх беларусаў не прызнаець. Гэтакія людзi стаялі на чале „Аблiскамзапу.”

Sawiecki dahawor ab nienapadañni z Litwoj Łatwijaj i Estonijaj.

Hod tamu Sawiety zaklučyli dahawor z Litwoj, Łatwijaj i Estonijaj ab nienapadañni. Čiapiar heny dahawor pradoŭžany na 10 hadoŭ.

Dahawor heny pačwiardžaje, što

balšawiki wielmi starajucca zablášplečycca z zachadu, bo na ŭščedzie dla ich pahroza ŭščiaž raście i što-raz robicca strašniejšaja.

Maralny razwał u Francyi.

Pašla wykryćcia wialikaj afery Stawiskaha, u jakuju ŭležli mnohija dziaŭžaŭnyja muży Francyi, wykrywajucca adno za druhim dziaŭžaŭnyja prastupstwy. Čiapiar wyjaŭlajecca, što wa ŭsiej Francyi praz hrašowyja hramadzkija instytucyi sami francuskija dziejačy, pry pomačy sušwietnych aferystaŭ akradali dziaŭžawu i što špijonstwu ŭ Francyi i hranic niama.

Adna francuskaja hazeta piša, što Francyja čiapiar nia maje nija jakaj wajskowaj tajnicy, bo dziaŭžučy maralnamu razwału, jaki pranik wa ŭsie

departamanty, usie sakrety wypradany za darahija hrošy. Niamieččynie pradany plany krepasčiaŭ ŭschodniaj hranicy, pradany plan nowaha wajennaha karabla za 10 milionaŭ frankaŭ jašče prad jaho budowaj, plan nowaha typu kulamiotu taksama pradany Niamieččynie.

Čiapiar wykryli, što francuskija partyi ŭwaružajucca i dastajuć zbroju z zahranicy. Heta ŭsio šwiedčyć, što tam zhuščajucca chmary krywawaj chatniaj wajny.

Царкоўная палітыка і Беларусы.

Сьв. Синод 29.III. с. г. паручыў тымчасовае ўпраўленьне Гродзенскай епархіі епіскапу Камінь-Кашырскаму Антонію. Архіеп. Пантэлеймона Рожновскаго, каторага называлі кандыдатам у Горадню, Синод прызначыў у Жыровіцкі манастыр, дзе ён будзе прабываць, як епіскап вікарны Горадзенскай епархіі. Некаторыя польскія газеты

падалі, што арх. Пантэлеймон прыхільны сучаснай польскай царкоўнай палітыцы, хоць сам мае пагляды маскоўскія. Словам, аб прыхільнасці да патрэбаў беларускай паствы ў царкоўнай палітыцы польскай аўтокефаліі зразуменьня яшчэ няма. Гэтае зразуменьне там мусіць Беларусы зрадзіць з маясцоў.

Roznyja wiestki.

Z POLŠČY.

Asuška Palešsia. Polski ŭrad pastanawіў prystupić da asuški Palešsia. U hetaj sprawie ŭrad užo apracaŭ i zakon, jaki pieradany Prezydentu dzieła začwierdžańnia i wydańnia dekretam.

Kala 50.000 fabryk falšywych hrošaj. Hazety pišuć, što ŭ praciahu min. hodu polskaja palicyja padała ŭ sud 32 tysiačy spraŭ za falšawańnia hrošaj. U 1933 h. wykryli ŭ Polščy 4.200 fabrykaŭ, jakija padrablali drobnyja hrošy.

Sojm i Senat „addychajuć“. Sojm i Senat nia buduć sklikacca na pasiedžańni aŭ da biudžetnaj sesii, jakaja zaŭsiady pačynajacca sprad Kaladami. Takim čynam Sojm i Senat buduć addychać.

Z ZAHRANICY.

Apieka Japonii nad Kitajem. U Šanchaj prybyła hrupa mižnarodnych finansistaŭ dzieła prašledžańnia sprawy, kab dać Kitaju wialikuju pazyčku. Prociŭ hetaha wystupiła Japonija i adnačasna zaprapanawała Kitaju pazyčku za zaklučenie trywaŭaha kitajsko-japonskaha dahaworu. Hety pastupak Japonii aburyŭ mižnarodnych finansistaŭ, bo heta wyhladaje, što Japonija ŭwažaje siabie apiakunkaj Kitaju.

Balšawiki zabaranili zwanić u cerkwach. Kamunistyčnyja ŭlady wydali zahad, jakim zabaranili na Wialikdzień u cerkwach zwanić.

Bolš paŭmijona kataržnikaŭ. Pawodle statystyki Centr. K-tu Ustierastiejskaj Kam. partyi, u SSR. na 1 studzienia s. h. było pad nadzoram G.P.U. 507.670 kataržnikaŭ, jakija wysłany na ciažkija raboty ŭ Sibir i na Sałouki. Z hetaha liku tolki 15 prac. adbywaje karu pryznanuju sudami i trybunałam, a rešta 85 prac. sasłany pastanowaj palicyi — G.P.U.

Šybenica dla makiedoncaŭ. Makiedoncy i Charwaty chuć skinuć z siabie nienawisnaje Serbskaje jarmo. Serbija, čiapierašniaja Juhasławija paŭstančy ruch makiedoncaŭ i charwataŭ žorstka dušyć. 29.III.s.h. u Bielhradzie serbskaja ŭlada pawiešila dwuch makiedonskich rewalcujaneraŭ.

Kamisija „Pro Russia“ žlikwidawana. Rymaskaja Komisija „Pro Russia“, jakaja kirawała akcyjaj unijnaj žlikwidawana. Čiapiar heta sprawa ŭ Polščy pierajšla da polskich r.-k. biskupaŭ.

Z KRAJU.

50.000 hałodnych dziačej. Hoład u našym Kraju ŭzwaruchnuŭ hramadzkuju apiniju wa ŭsiej Polščy i zahranicaj. Pačali ratawać hałodnych; ŭrad prysłaŭ u m cy studzieni i lutym 270 wahonaŭ zbožža, muki i soli i aprača hetaha zarhanizawana miastcowa ja dapamoha hałodujučym. Heta adnak nia ŭsiech nakarmiła i sialanstwa, padciskajučy dziahu, čakaje krapiwy i padwarotniku.

Wielmi ciažka pratrzymać hetu hałodnuju paru dzieciam, jakich hałodujučymi naličwa je polskaja presa kala 50 000 duš.

Padhatoŭka na rabotu ŭ Łatwiju. U pawietach: Brasłaŭskim, Poštaŭskim, Dzišnienskim i Šwiancianskim mnoha maładych ludziej hatowiacca na wyjezd na leta ŭ Łatwiju na zarabotki. Adnak nia ŭsim patrabujučym hetych zarabotkaŭ udasca ŭ Łatwii zarabić, bo Łatwijski ŭrad, jak padajuć tamašniaja hazety, maje pryniać z Polščy tolki 1.500 robotnikaŭ.

Z WILNI.

Dalejšaja likwidacyja handlowych pradpryjemstwaŭ. Za m-c sakawik s. h. žlikwidawałasia ŭ Wilni 9 handlowych pradpryjemstwaŭ, u hetym adno pramišlowaje.

Biezraboćcie. U Wilni biezraboćnych čiapiar naličwa juć 5786 asob.

Pamiatnik A. Mickiewiču. U Wilni, na rahu Wilenskiej i A. Mickiewiča wulicaŭ maje być pastaŭleny pamiatnik A. Mickiewiču. Pamiatnik majuć chutka pačać budawać.

Paštowaja skrynka.

Ska jwo. Dziakujem za pamiać, pišecie časćciej ab žyćci ŭ Maroko, drukawać budziem. Baryłka. Dziakujem, drukujem, napišecie ab hoładzie ŭ Wašaj wakolicy.

Wiasko wy. Drukujem, pišecie ab žyćci sialan časćciej.

Waložyniec. Nadrukujem krychu skarciušy, bo nadta-ž doŭhaja, pišecie karaciej. Miascowy. Nadrukujem skaracišy, bo nia majem miesca, pišecie karaciej i ab cikawych dla ŭsiech sprawach.

Pałačanski. Pišmy ad Was atrymali, pastarajemsia nadać im chod, apawiešcim špiarša ŭ presie i škirujem interpelacyjaj da ŭladaŭ.

Wiasko wy. Atrymali, dziakujem, skarystajem.

Cimocha. Dziakujem, skarystajem. Waščok. Atrymali, dziakujem, karystajem, pišecie časćciej.

Pišmy z wioski.

Святкаваньне 16-х угодкаў Абвешчаньня дзяржаўнай Незалежнасьці Беларусі.

В. Шутаўічы, Ашмянскага пав. Тутэйшыя беларусы дзеля ўшанаваньня акту 25.III., зарганізавалі дня 25.III.34 г. ў Шутаўічах урачыстае святаваньне. У праграму святаваньня ўвайшлі: 1) лекцыя прачытаная студ. Я. Шутаўічам — на тэму „Ідэалы беларускай дзяржаўнай незалежнасьці ў недалёкай мінуўшчыне і сучаснасьці“.

2) адсыпаваньне гімну „Не пасьгаснуць зоркі ў небе...“ Святкаваньне трывала болей 3-х гадзінаў. Прысутныя на святаваньні — перад выслуханьнем лекцыі — стоячы аднамінутным маўчаньнем ушанавалі памяць памёршых і згінуўшых барацьбітоў за волю і лепшую долю беларускага народу.

Дзеля наданьня ўрачыстага характару для народнага беларускага свята, некалькі дзён перад днём 25-га сакавіка, тутэйшыя беларусы ў складчыну сабралі грошы і закупілі матэрыял на бел-чырвона-белы беларускі сыгг. Сшыты сыгг быў вывешаны на рانیцы ў дзень святаваньня над вуліцай і ўсеў пакуль павядомленая нягоднымі адзінкамі паліцыі ня прышла і яго не сканфіскавала.

Вывешаны сыгг радаваў сэрцы ўсіх шутаўскіх сьведамых беларусаў, а смуціў і напаўняў жоўцю ненавісьці некаторых нясьведамых (а яшчэ і такіх нажалі ёсьць у Шутаўічах). Беларусай.

Паступак смаргонскай паліцыі лічым нязгодным з існуючым у Польшчы правапарадкам. Дзеля гэтага — проціў такога паступку паліцыі протэстуем і клічам адпаведныя ўлады заняцца гэтай справай і пакараць паліцыю за ейную самаволю.

Сябра.

Тыфус.

У в. Сукневічах, Смаргонскай гм., два тыдні таму захварэлі на плямісты тыфус да 10-ці асоб (старэйшых і дзяцей), а ў суседняй вёсцы Пярэбнавічах — адна асоба. Хворых улады санітарныя і самаўрадавыя атправілі ў шпіталь, у Ашмян. Захварэлі на гэтую заразную хваробу асобы, якія церпяць на вялікую матэрыяльную нэндзу, ня маюць чаго есьці і чаго адзець.

Смаргоні, Ашмянскага пав. Надрукаваная корэспандэнцыя ў „Бел. Кр.“ аб крыўдзе прыхаджан і русыфікатарскай дзейнасьці з боку айцоў духоўных смаргонскага прыходу нарабіла шмат шуму. Праўда, айцец Роўда яшчэ ўпорна стаіць пры сваім і цьвердзіць, што корэспандэнцыя не пашкодіць яму, а наадварот — паможа, а айцец Валконскі прыняў да сябе ў прыходскі дом дзеля пражываньня аднаго з псаломшыкаў, а гэтага і жадалі царкоўныя апякунны на сваім сабраньні дня 15-га лютага сёл. году.

Абодва сьвяшчэньнікі яшчэ маскоўшчыны не пакідаюць цалком, але ўжо ў царкве „заносаць“ крыху і пабеларуску.

Абодва сьвяшчэньнікі, каб прыпадабацца ўладам, займаюцца пры аказіі палітыкай, хвалачы польскую палітыку да нашага народу.

Смаргонскі праваслаўны Беларус.

Полнізуюць і русыфікуюць.

У в. Байбах, Смаргонскай гм., „Чорт сваё робіць, а поп сваё.“ Вёска наша амаль уся праваслаўная, жывуць тут беларусы, але яшчэ нясьведамыя. Існуе ў ёй польская школа. Вучыцалі гэтае школы стараюцца ўсімі сіламі спольшчыць жыхароў гэтай вёскі, асабліва моладзь. Дзеля гэтага, апроч „працы“ у школе, залажылі некалькі год таму „Кола Младзёў Выежскі“, у якое ўцягнулі некалькі дзесятка асоб з моладзі Усе сябры гэтага „Кола“ праваслаўныя і Беларусы, а пішачы „палякамі.“

Нядаўна прыхаў у Байбы ціцяньскі поп, а. Білев, маскаль з крыві і косцы. Ён пачаў чмуціць на-

шым сялянам, каб залажылі ў Байбах расейскую арганізацыю, адным словам — хоча поп-маскаль Білев „настроіць“ на свой маскоўскі лад нашую беларускую, але яшчэ нясьведамую вёску.

Але недачаканьне, яму гэтага зрабіць ня ўдасца! Сусед.

Святкаваньне 25 сакавіка і выбары војта.

Вагарапэва, Поштаўскага пав. У нашай хмініе ў в. Чаркох адбылося ўрачыстае святаваньне 25 сакавіка. Была наладжана і ўрачыстае акадэмія, на якой храм. J. Kraśouski прачытаў реферат на тэму „Значэньне Акту 25 сакавіка 1918 году для беларускага народу“.

У нашай хмініе даўшэ сьлужыць војтам асаднік, чаławіек нia тutejšy, з niekul прысланы. Jon niaprychilny da tutejšaha žycharstwa. Hminnaja rada choča žmianić woјta i выбраць nowaha, swajho, tutejšaha чаławіека, ale ludzi kažuć, što ničoha z hetaha nia budzie, bo čiapierašniaha woјta lubić pawietawu starasta. Dyk pahladzim, ci hminnaja rada adwažycca выбраць nowaha woјta i ci sapraŭdy tak užo mocna lubić hetaha woјta p. starasta.

Lawon Baryłka.

Ab hminnaj palitycy.

Łyntupy, Šwiancianskaha paw. U nas adbylisia samaŭradawaja wybary takim paradkam, jak i wa ŭsim našym Kraju. Wybarami kirawali polskija wučyciali; jany pisali pratakoły ab wybarach i abwiaščali sialanam na schodach, što hałasawańnia nia budzie i wybary adbylisia.

Čiapiar užo adbylisia i wybary woјta. Na woјta ŭ nas „wybrali“ Antona Šapiela b. pasła, a na zastupnika palaka z pad Waršawy Gieraka. Ludzi kažuć, što pačekaŭšy budzie woјtam p. Gierak, bo A. Šapiela začwierdzili na peŭny čas, pakulšto. Hetak, kažuć, wymahaje palityka.

Jość u nas i palicyja, aŭ 7 palicejskich, ale zladziejstwa šyrycca, a najbolš dyk bjucca i bjuć pierawažna tych, što nia majuć woka i ŭ načalstwa. Palicyja šuka je winoŭnych, ale zławić trudna. Wiasko wy.

Pišmo z Afryki da sialan rodnaha kraju.

Ja sialanin z wioski Kačany, Dziawieniskaj hm., Ašmianskaha paw., prabywaju čiapiar u h. zw. mižnarodlehijonie ŭ Maroko. Słužba ciažkaja i wielmi markotna pa rodnym kraju. Wiedajcie braty-sialanie, što i ŭ hetaj haračaj krainie Afryki harujuć u lehijonie wajskowym našy Bielarusy. Chodzim my blazdolniki pa horach wialikaha Atlasu i pa piaskoch čyrownaj Sachary ŭ pahoni z tutejšymi, kažuć dzikimi, arabami i časta prychodziacca hladzieć śmierci ŭ wočy, bo nia z wosku i arabskija kuli, a afrykanskaje sonca haniebna skwaryć. Najhorš dakučaje nam niedachwat wady i piaskowaja zamleć.

My, Bielarusy, tut starajemsia spatykacca, a tady hutarcy ŭ rodnaj mowie i kanca niama, a pry hetym, choć i chrypłymi hałasami piajom rodnaja bielaruskija pieśni, a dumki bystrej małanki ŭščiaž laćuć daloka, daloka ad nas, u rodnaj kraj, što Bielarusiaj zawiecca.

„O kraj rodnaj, kraj pryhožy, miły kut maich dzladoŭ“ — ci ŭbaču ja Ciabie wolnym i ščasliwym i ci wiarusia na ŭlońnie Twajo wiesialicca i sumawać z Taboj? Ab hetym wiedaje Toj, što stwaryŭ Maroko, Bielarus i ahułam usio akružajučaje nas i nam nia wiadama je, dyk niachaj i budzie wola Jaho.

Ach, jak choďacca pačuć rodnuju mowu ŭ hutarcy sialan i rodnuju, pryhožuju bielaruskuju pieśniu, jakuju špiawaje ŭ našych wioskach strojnaja bielaruskaja moładź. Tut wialikaj radaščiaj jość rodnaja hazeta, jakoj u kraji nie adzin moža bielarus i niedaceniwaje.

Druhym razam napišu bolš. Bywajcie zdarowyl Skajwo.